

tekstovima mijenjaju izvorni govor. A predsjednik Saveza slavističkih društava Jugoslavije – koji se ne može nikako tretirati ni kao neodgovorna ni kao privatna osoba – ide čak tako daleko da povampiruje one definitivno odbačene prijedloge o uvođenju ekavskoga govora u škole na području SR Hrvatske.

Sa svime tim na umu – zabrinuvši se zbog nepoželjnih i nerazumnih istupa koji bi mogli štetiti revolucionarnim tekovinama naroda i narodnosti današnje Jugoslavije – Društvo književnika Hrvatske traži dosljedno poštivanje ustavnih načela o pravu svakog naroda na svoj jezik, podržavajući prijedlog svojeg člana, prof. dra Ljudevita Jonkea, da se o pitanjima književnih jezika i pravopisa u naših naroda ne odlučuje majoritetno na poluznanstvenim skupovima i sastancima, nego jedino u skladu s voljom naroda, a na temelju sporazumom utvrđenog pariteta, o kojem valja da se u SR Hrvatskoj brinu prije svega Matica hrvatska, Hrvatsko filološko društvo, Institut za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Društvo književnika Hrvatske i katedre za hrvatskosrpski jezik na filozofskim fakultetima u Zagrebu i Zadru, u tijesnoj i realističkoj suradnji s odgovarajućim forumima i ustanovama u SR Bosni i Hercegovini, SR Crnoj Gori i SR Srbiji.

Samo potpuna tolerantnost i zajedničko djelovanje u ovoj oblasti narodnog života onemogućit će nesporazume i ispade, te pomoći rješenju otvorenih pitanja u jeziku književnosti, znanosti, školstva, administracije, politike, inozemnih poslova, vojske, novinstva, radija i televizije. Time će se najbolje ojačati skladni odnosi među narodima i narodnostima nove Jugoslavije.

Društvo književnika Hrvatske reagirat će – i u pitanjima jezika – na svaku negativnu i razdornu pojavu (bilo kod vlastitog članstva u SR Hrvatskoj, bilo u kojoj drugoj od naših socijalističkih republika) i duboko je uvjeren da će i ostala književnička udruženja učiniti isto. Sigurni smo da će ove zaključke podržati cjelokupno članstvo književničkih udruženja Jugoslavije i sve naše javno mnijenje.

DRUŠTVO KNJIŽEVNIKA HRVATSKE

REZOLUCIJA ZAGREBAČKOG LINGVISTIČKOG KRUGA

U posljednje se vrijeme sve češće raspravlja o varijantama hrvatskosrpskog književnog jezika i o značenju što ih one imaju za narode naše zajednice.

S tim u vezi kao stručni lingvistički forum smatramo potrebnim da iznesemo svoj stav:

I. Pitanje o postojanju i položaju varijanata hrvatskosrpskog književnog jezika nije samo lingvističko pitanje nego je nužno i političko pitanje koje

zanima čitavu našu zajednicu, pa i lingviste. S obzirom na učestala raznolika i protuslovna tumačenja Novosadskih zaključaka mislimo da je bespredmetno pozivati se na te zaključke kako bi se dokazalo da svaki narod naše zajednice ne bi imao prava da suvereno odlučuje o svom jeziku, odnosno o varijanti kojom se služi. To je pravo po osnovnom shvaćanju našega društva neotuđivo i nikakvim se aktom ne može otuđiti ni oduzeti. Sve da je u Novom Sadu i donesen takav zaključak – što se, naravno, nije dogodilo – bio bi ništav i bez ikakve pravne vrijednosti. Toga se prava u našoj zajednici nijedan narod ne može valjano odreći.

Prihvatanjem zajedničkoga pravopisa za hrvatskosrpski književni jezik to pravo također nije ni u čemu okrnjeno ni za jedan narod, nego su tom odlukom narodi koji upotrebljavaju hrvatskosrpski jezik, vršeći svoje neotuđivo i dalje neotuđeno suvereno pravo, riješili to važno pitanje formalne naravi onako kako su smatrali da je za njih u danom času najpovoljnije.

II. Što se tiče čisto lingvističke strane ovog pitanja, važno je utvrditi:

a) Neosporiva je i očita činjenica da hrvatskosrpski književni jezik postoji u dvjema varijantama koje su nastale oko kulturnih središta Hrvata i Srba.

Jednako treba utvrditi da se u tako složenoj etničkoj situaciji kao što je naša razvijaju i subvarijante. Subvarijante nastaju ili interferencijom dviju varijanata, kao što je to slučaj u BiH, ili samoniklo, zbog pomanjkanja trajnijeg dodira, kao što je slučaj s hrvatskim književnim jezikom u Gradištu.

Boriti se protiv varijanata besmisleno je i štetno jer njihovo postojanje ne ometa u spomena vrijednoj mjeri sporazumijevanje (komunikaciju) i ne šteti bratstvu i slozi, čak ih osjećaj slobode i ravnopravnosti još i pojačava. Svaki narod ima pravo da samostalno i prirodno razvija svoju varijantu odnosno da svoju subvarijantu usmjeruje prema svojoj varijanti.

b) Hrvatskosrpski književni jezik ima u bitnom jednu strukturu, zajedničku objema varijantama. Poželjno je da se svagdje gdje je moguće pitanja norme književnog jezika koja zadiru u tu strukturu rješavaju zajednički i dogovorno, u onoj mjeri u kojoj je to moguće. Nikakvim dogovorima ni glasanjima ne može se jednoj strani nešto nametnuti što ona sama dobrovoljno ne prihvati, bez obzira na obrazlaganja i broj predstavnika druge strane. Svi razgovori među predstavnicima raznih naroda i raznih varijanata mogu se voditi samo ako su se o pitanjima koja se raspravljaju nedvosmisleno izjasnile ustanove, društva i forumi zainteresiranih naroda.

Svaka varijanta, međutim, ima pitanja koja mora rješavati posebno kao pitanja koja se tiču samo nje i koja se samo u okviru jedne varijante mogu riješiti. Prema tome rad na normiranju književnog jezika može biti zajednički, ali se ne može osporiti pravo da se prema potrebama i prilikama neka pitanja rješavaju i za svaku varijantu odvojeno.

c) Budući da je posao u vezi s normiranjem književnog jezika težak i odgovoran, potrebno je da se o obrazloženom mišljenju stručnjaka izjasne mjerodavne znanstvene i kulturne ustanove, stručni forumi i društva svakoga naroda.

Zagreb, 12. travnja 1966.

ZAGREBAČKI LINGVISTIČKI KRUG
HRVATSKOG FILOLOŠKOG DRUŠTVA

IZJAVA O JEDINSTVU I VARIJANTAMA
HRVATSKOSRPSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

U posljednje se vrijeme mnogo raspravlja o jedinstvu i varijantama hrvatskosrpskoga književnog jezika, odnosno o književnim alomorfnim modifikacijama hrvatskosrpskoga jezika. Iako se uglavnom svi slažu da u našem književnom jeziku ima variranja u upotrebi mnogih leksičkih (kruh – hljeb, vlak – voz, kazalište – pozorište, nogomet – fudbal, kat – sprat, mrkva – šargarepa), fonetskih (mnoštvo primjera tipa: dijete – dete, djevojka – devojka, ljepota – lepota, zatim primjeri kao: duhan – duvan, sretan – srećan itd.), akcenatskih (bòrimo se – borímo se), tvorbenih (sudac – sudija, budilica – budilnik, konkurirati – konkurisati), sintaktičkih (sutra ću ti javiti – sutra ću da ti javim) i drugih činjenica, nisu svi skloni da tim i takvim razlikama priznaju jednako pravo u književnom jeziku, nego mnoge od njih (osobito ovdje napisane prve po redu) proglašavaju za neknjiževne, pokrajinske, zastarjele ili slično, a samo neke (ovdje napisane druge po redu) preporučuju kao valjane u književnom jeziku (npr. Lalević, Moskovljević). Poneki eksplicite ne poriču valjanost jednih u korist drugih, ali ne žele priznati da mnoge spomenute i slične razlike karakteriziraju posebne tipove književnog jezika koji su se razvili oko naših kulturnih i nacionalnih središta Zagreba i Beograda; ne priznaju da je izbor između postojećih mogućnosti prvenstveno uvjetovan posebnim povijesnim i društvenim prilikama u kojima su nastale i razvijale se hrvatska i srpska nacija. Po tom, dakle, shvaćanju razlike u našem književnom jeziku postoje, ali ne postoje varijante ili barem ne takve koje bi se po svojem načinu i opsegu funkcioniranja mogle nazvati: istočna i zapadna, beogradska i zagrebačka ili srpska i hrvatska. O izboru između razlika odlučuje dakle samo vlastito nahođenje i ukus pojedinca, a ne prvenstveno kulturna i nacionalna sredina koja je ne samo uvjetovala razlike nego i dalje osigurava njihovo postojanje i kontinuitet.

Očito je da između jednog i drugog opisanoga gledišta na naš književni jezik praktički nema nekih bitnih razlika. U prvom slučaju riječ je o tendencioznom izvrtanju i ignoriranju činjenica, a u drugom se operira jezičnim liberalizmom da bi se u krajnjoj liniji postigao isti cilj: umjetna i neopravdana supremacija jednoga književnoga tipa nad drugim. U krajnjoj liniji u